

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

De bruiloft komt

"want de bruiloft des Lams is gekomen"

Openbaring 19:7m

Het blijft: wat geen oog heeft gezien en wat geen oor heeft gehoord en wat in geen 's mensenhart is opgeklimmen. Moeten we nu maar zwijgen over wat de Heere heeft neergelegd voor wie Hem vrezen? Speculatie past niet. Dan overschrijden we de grenzen van de Schrift. Daarbinnen mogen en moeten we spreken, naspreken de Schrift. Tot een levende troost temidden van druk, zuchten, tranen en heimwee. Om het moede hoofd opwaarts te doen heffen.

In het Oude Testament wordt de Heere genoemd Israëls Man en Israël de vrouw van de Heere. Door de profeet Hosea laat de Heere tot Israël zeggen: "Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid". In het Nieuwe Testament is Christus de Bruidegom, en de Kerk is de bruid van Christus. Er is dus sprake van trouwen. En wie spreekt van trouwen, denkt aan de bruiloft.

Wel - de zaligheid wordt vergeleken met een bruiloft.

In ons mensenleven is de bruiloft een hoogtepunt. De bruiloft is het feest van vreugde en blijdschap. Daar horen geen zorgen en tranen van droefheid. Door de eeuwige zaligheid te vergelijken met de bruiloft wordt ons duidelijk gemaakt de heerlijkheid van die zaligheid. U moogt weten hoe heerlijk de zaligheid is. Er zullen geen tranen meer zijn en geen rouw en geen droefheid. Enkel vreugde, eeuwige blijdschap, bruiloftsfeest.

Als u nu denkt aan de grote tegenstelling: het geworpen-zijn in de poel van vuur en sulfen. Daar bepaalt de Schrift ook bij. Eeuwig rampzalig, de tranen,

het lijden, de afgrijzing, het verwijt. De plaats waar het vuur niet uitgeblust wordt en de worm niet sterft. O zondaar, wanneer de Schrift toont de heerlijkheid van de zaligheid door die te vergelijken met de bruiloft dan zit daarin een lokkend element. Kan de hemel u niet bekoren en de hel u niet verschrikken? Hoe erg zou dat zijn! Zoek toch de Heere!

Opmerkenswaard is dat de bruiloft wordt genoemd bruiloft des Lams. Dus niet als die van Jezus Christus, maar als die van het Lam. Daarmee wordt nu al Christus' liefdewerk getekend voor Zijn bruid. Zij was de Zijne niet, maar Hij heeft haar gekocht, tot de Zijne gemaakt door als Lam Zich te laten slachten, door Zijn bloedstorting. Hij heeft Zich voor haar in de dood gegeven. Hij heeft voor haar de toorn en de vloek van God gedragen, uitgedragen en weggedragen. Hij heeft haar gereinigd door Zijn bloed. Hij heeft voor haar het bruiloftskleed verworven, klederen des heils, de mantel der gerechtigheid.

In dat ene woordje "Lam" wordt dus aangegeven, uitgetekend al Zijn werk en al Zijn liefde voor haar. De bruid weet dit ook. Zij weet Zijn werk, zij kent Zijn uitnemende liefde. Vandaar dat zij zingt: "Gij, o Lam Gods, zijt waardig om te ontvangen de lof en de dank en de aanbidding in alle eeuwigheid".

De vraag komt als vanzelf op: zou ik behoren tot Zijn bruid? Wel - leren wij kennen de noodzakelijkheid van Zijn werken. De Heilige Geest leert verstaan dat we geen bruiloftskleed hebben, een bezoedeld kleed, onrein, zwart, een open schuld, onverzoend. O dat bloed van het Lam wordt zo kostelijk en dierbaar. En die liefdestem: "Ik voor u daar gij anders de

eeuwige dood had moeten sterven", brengt tot zalige verwondering en aanbidding. Verstaat u het? Er zal hier de toebereiding zijn voor de bruiloft.

De bruiloft van het Lam - zo wordt verder gezegd - is gekomen. 't Is aan Johannes op Patmos geopenbaard met de opdracht om het op te schrijven. De toezegging, de belofte aan de bruid van het Lam als vervuld. Op dit moment worden de snaren van de ziel strak gespannen, ja zielsontroering grijpt aan. O die twee woorden: "is gekomen".

Dat betekent het wachten is voorbij, het lijden is voorbij.

Daar is wat geklaagd en geweend! Lijden, bloed en tranen waren er voor de Kerk. De kerkgeschiedenis spreekt van haar kruisweg door de wereld. Daar is gezocht onder en om het lijden dezes tegenwoordigen tijds. Daar is geweest de droefheid naar God, dat leedwezen over de zonde, de smart over het bedreven kwaad, dat naar buiten gaan met Petrus om bitter te wenen. Daar is geklaagd over vervolging, over smaad en spot, en niet minder over ontrouw en afdwaling. Daar is geweend over het voor het geloofsoog onzichtbaar zijn van de Bruidegom. De harp heeft zo dikwijls aan de wilgen gehangen.

Maar - nu is aan al dat wachten en klagen, aan al die donkerheid en afwisseling een eind gekomen. Babel is gevallen. De wereld is geoordeeld. De halleluja's weerklinken. De zangers staan gereed. De volle gemeenschap is gekomen. Het geloof is in aanschouwen veranderd. De woestijn ligt achter en Kanaän voor. De bruid roept uit: "Dat is de stem mijn Liefsten. Ziet Hem, Hij komt, springende op de bergen, huppelende op de heuvelen!" En Deze antwoordt, en zegt: "Sta op, mijn vriendin, mijn schone, en kom! Want zie, de winter is voorbij, de plasregen is over, hij is overgegaan en de bloemen worden gezien in het land, de zangtijd

genaakt, en de stem der tortelduif wordt gehoord in het land. Sta op, mijn vriendin, mijn schone en kom." Ja - dan is de winter voorbij, dan is het zomer. De eeuwige dag, de eeuwige heerlijkheid is gekomen. Alles is geleden. De bruiloftskinderen treuren niet meer, want de Bruidegom is er. Alle registers gaan open en de zang weerklinkt in de hemel en op heel de aarde. Alles zingt, heel de schepping, voor de troon van God en voor het Lam. Nog deze tegenwoordige tijd. Maar het venster dat uitzielt op het hemelse Jeruzalem ging open. Voor de bruid van het Lam komt de Bruidegom om haar te leiden de bruiloftsmaal in. In klederen rijkgestikt tot haar Koning. Hoe zal zij zingen van haar Bruidegom Die Zijn belofte aan haar vervult!

Ds. v.Z.

Van de administratie

Ook deze keer weer hartelijk dank voor de opgave van 7 nieuwe abonnees en de ontvangen giften tot een bedrag van f 53.-

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers,

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk versijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" opzenden naar: Ds. A. van Heteren, Bruijgomstraat 2, 4251 EP Werken-dam. Telefoon 01835-1113.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn. Abonnementprijs f 10,- per jaar. Abonnementprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,60 per mm met een kolombreedte van 6 cm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Toussaintplein 20. 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de redactie

In het vorige nummer van 'Bewaar het Pand' trof u de laatste aflevering aan van de serie over de confessie van Westminster van de hand van ds. Procee. We willen onze erkentelijkheid uitspreken voor het schrijven van deze artikelenreeks.

In deze aflevering een eerste artikel over wijlen prof. G. Wisse van de hand van ds. H. v.d. Ham. Prof. Wisse staat in de belangstelling. Ds. v.d. Ham heeft een boek over hem geschreven en ook van de hand van ds. Joh. de Rijke te Vlissingen is een lijvig boekwerk verschenen. De betekenis van prof. G. Wisse als prediker, pastor, redenaar en apologet is niet gering geweest en hij heeft ook voor onze tijd nog veel te zeggen.

Ds. D. Slagboom besteedt in een artikel aandacht aan de jubilea van de

fam. Tanis. De zaterdagmiddag dat wij in Sliedrecht waren was het erg druk. Daaruit spreekt meeleven en waardering die er is binnen en buiten het eigen kerkelijke leven. We zullen er verder niet over uitweiden, maar verwijzen u naar het genoemde artikel.

Nu we dit schrijven zijn de meeste bladeren van de bomen afgevallen. Verstaat u de prediking die daarvan uitgaat? We lezen in Jesaja 64:6b: "En wij allen vallen af als een blad, en onze misdaden voeren ons henen weg als een wind." Bladeren vallen niet alleen in de herfsttijd af. Ook tijdens stormen in de zomer kunnen er al groene bladeren worden afgerukt. Dat wil zeggen dat niet alleen oude mensen sterven, maar ook jonge mensen en zelfs kinderen kunnen sterven. Dat op het hart van jong en oud gebonden zou mogen worden: "Maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden."

A.v.H.

De Heere regeert (5)

Over alle gebeurtenissen gaat de Godsregering. Ook over het kwaad dat bedreven wordt. We zagen dat de Schrift dat duidelijk maakt in de geschiedenis van Jozef. We zien het ook in wat er gebeurd is met de Heere Jezus.

De dood van Jezus

Het zijn toch wel geladen woorden die Petrus gesproken heeft op de Pinksterdag en die betrekking hebben op de dood van de Heere Jezus. Enerzijds benadrukt hij ten volle de verantwoordelijkheid van de mensen, met name van de Joden, in alles wat de Heiland werd aangedaan. Anderzijds wijst hij echter ook aan dat God in dat alles de hand had. Luister maar: "Deze, door de bepaalde raad en voorkennis Gods overgeleverd zijnde, hebt gij genomen en door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis gehecht en gedood" (Handelingen 2:23). "Gij hebt dat gedaan!" verwijt Petrus de Joden. Maar het is geschied overeenkomstig de raad en de voorkennis Gods. Het moest ook zo gebeuren. Hetzelfde vinden we onder woorden gebracht in het gebed van de jonge kerk, dat ons overgeleverd is in Handelingen 4:24-29. De discipelen des Heeren hebben met vervolging te

maken gekregen. Het is nog wel geen bloedige vervolging, maar Petrus en Johannes hebben toch al kennis gemaakt met de gevangenis. Ze zijn echter vrijgelaten en zijn nu in de kring van de gelovigen teruggekeerd. En dan, onder de indruk van de gebeurtenissen en zich ervan bewust dat er nog veel meer kan gaan komen, zoeken ze Gods aangezicht en storten hun hart uit in het gebed tot de Heere. In dat gebed komt ook aan de orde het thema van de Godsregering en hoe de dingen op aarde geschieden overeenkomstig de wil des Heeren. "Want in der waarheid zijn vergaderd tegen Uw heilig Kind Jezus, Welke Gij gezalfd hebt, beiden Herodes en Pontius Pilatus, met de heidenen en de volken Israëls, om te doen al wat Uw hand en uw raad te voren bepaald had, dat geschieden zou".

Ook hier wordt weer de volle verantwoordelijkheid gelegd op degenen die de hand hebben gehad in de kruisiging van de Heere Jezus. Herodes en Pilatus en de heidenen en de Joden - zij allemaal. Maar wat hebben zij eigenlijk gedaan? Gods raad uitgevoerd. Gedaan wat besloten was dat geschieden zou. Ze hebben gedaan wat Gods hand en Gods raad te voren bepaald had.

Dat zijn toch wel geweldige uitspraken! Is dat alles echter niet te kras uitgedrukt? Wordt zo God niet tot medeplichtige gemaakt? Draagt God dan niet de schuld van de dood van de Heere Jezus? Als Herodes en Pilatus en al de anderen dan alleen maar gedaan hebben wat volgens Gods besluit moest gebeuren, konden ze dan in feite wel anders? En kan het die mensen dan nog wel worden verweten dat ze deze zonde begaan hebben? Is in dit alles God niet de eigenlijke oorzaak van het kwaad?

Dat zijn geen gemakkelijke vragen. Zijn het trouwens eigenlijk wel geoorloofde vragen? Alleen de veronderstelling al, dat God de auteur van de zonde zou kunnen zijn, verraadt dat we geneigd zijn verkeerd over God te denken en dat we Hem willen onderwerpen aan onze normen. Maar, zo blijft het van binnen vragen, kunnen we het dan helpen dat deze vragen bij ons opkomen? Roept Gods Woord en de manier waarop daar over de dingen gesproken wordt - ik denk weer aan die teksten uit Handelingen 2 en Handelingen 4 - die vragen niet zelf op?

Aanvechtingen

Al denkend over de Schriftgegevens omtrent de Godsregering zijn we keer op keer al in aanraking gekomen met ingrijpende vragen waar we voor komen te staan bij dit onderwerp. Vragen, die gemakkelijk tot aanvechtingen kunnen worden, vooral als we er niet theoretisch over spreken, maar als de gang van de dingen in ons eigen leven ons met moeite en leed in aanraking brengt. Aanvechtingen omtrent de wijze waarop de Heere dingen leidt. Aanvechtingen met de vraag of het allemaal wel wijs en goed en rechtvaardig toegaat. Aanvechtingen van allerlei aard.

We weten uit de Schrift dat deze aanvechtingen de kinderen Gods uit vroeger tijd niet vreemd zijn geweest. Een vorige keer hebben we al even Jozef genoemd en de worstelingen die hij kende, totdat "de rede des Heeren hem doorlouterd had". We denken natuurlijk ook aan Asaf, die zijn problemen met de Godsregering onder woorden heeft gebracht in Psalm 73 en in Psalm 77. "Nochtans heb ik met al mijn kracht, de Godsregering overdacht; maar 't was een stuk dat in mijn oog mij moeilijk viel en veel te hoog", zo is de berijmde vertolking van Asafs klacht.

Asaf zag de voorspoed van de godde-

lozen. Daartegenover beleefde hij elke dag zijn eigen ellende. "Mijn bestraffing is er elke morgen". Afgedacht nog van het feit, dat Asaf verdriet moest verwerken en dat zoiets bepaald niet gemakkelijk is, zat hij vooral met de moeite, dat Gods beloften niet waar bleken. Hoe kan een goddeloze voorspoed hebben, als God toch gezegd heeft dat Hij een gram gezicht slaat op bozen die Hem tegenstaan? Hoe kan een rechtvaardige slag op slag krijgen als God toch gezegd heeft dat in het onderhouden van Gods geboden een groot loon gelegen is. Is God dan wel betrouwbaar? Is Zijn Woord wel waar?

Er komen nog andere aanvechtingen voor. We voelden er al wat van toen we die teksten uit Handelingen 2 en Handelingen 4 een moment overdachten. Aanvechtingen ten aanzien van hoe God het kwaad kan toestaan en zelfs laten geschieden, en er toch Zelf vrij van blijven. Vragen ook ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de mens: Kan hij eigenlijk wel verantwoordelijk gesteld worden als hij alleen maar doet wat God van te voren bepaald heeft dat geschieden zou? Hoe verhouden zich dan onze verantwoordelijkheid en Gods soevereiniteit?

En dan is er ook nog de aanvechting die ons kan overvallen als we in aanraking komen met de ingrijpende vragen omtrent het lijden dat er in deze wereld is. Dat gaat ook niet buiten God om, zo belijden we. Maar wil God dat lijden dan ook? Al die verminkingen tengevolge van verkeersongelukken en oorlogshandelingen? Die ontlustering van de menselijke waardigheid tengevolge van een ziekte die het lichaam helemaal sloopt? We lopen er allemaal tegenaan, nietwaar? Nu eens door wat je leest in de krant; dan weer door wat je tegenkomt in je werkkring; en ook door wat we meemaken in ons gezin; ja, het komt wellicht ook heel persoonlijk op ons aan, als we er zelf ten nauwste bij betrokken zijn.

Hoe komen we uit die vragen en aanvechtingen? Komen we er wel ooit uit? Is dit alles wel op te lossen? Men heeft pogingen gedaan om tot een oplossing te komen. H.A. Wiersinga - een theoloog waar al heel wat om te doen geweest is in de Gereformeerde Kerken - ontkent dat God de hand in het lijden heeft. Hij zegt, dat God nog meer lijdt onder het lijden dan mensen doen. God legt Zich ook niet bij het lijden neer, maar Hij strijdt ertegen.

En als Hij lijdt, dan lijdt Hij als onze partner. Hij lijdt met ons mee. Alleen houdt Hij het langer vol dan wij, omdat Hij een langere adem heeft. Wiersinga wil dan ook eigenlijk niet meer spreken van de Godsregering. Hij houdt niets anders over dan een sympathiserende God, die echter ook op bepaalde momenten niets meer voor ons doen kan, omdat Hij er ook niet tegen opgewassen is.

Ik noemde al eens de naam van A. van de Beek. Hij heeft ook een oplossing voorgesteld voor het probleem van God en het lijden. Hij verdedigt de opvatting dat er veranderingen in God zijn. Telkens weer vertoont het beleid van God onverwachte wendingen. Nu eens openbaart God Zich zus, dan weer zo.

Ik zou geneigd zijn om deze pogingen sympathiek te vinden. Het lijkt alsof ze inderdaad een handreiking willen doen aan de aangevochten mens. Laten we het er ook maar op houden, dat deze pogingen om God te rechtvaardigen goed bedoeld zijn. Maar de vraag is niet of ze goed bedoeld zijn; de vraag is of dit naar de Schrift is. Daar valt immers de beslissing - bij de Schrift. Hoe spreekt God er zelf over?

Soevereiniteit

Voordat we proberen de vragen op te lossen moeten we iets anders onder ogen zien. Hoe zou het komen, dat wij juist met de leer van de Godsregering vaak vast lopen? Waarom hebben we daar zoveel moeite mee? Ik geloof dat dit zo is omdat we erg veel moeite hebben om te geloven en te belijden dat God soeverein is. De absolute Soeverein is Hij. Hij is - Paulus gebruikt dit beeld in Romeinen 9 - de Pottenbakker en wij zijn het leem. De vraag uit Romeinen 9:21 is ook in dit verband uiterst actueel: "Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem?" Daar gaat het om! Mag God doen wat Hij wil? Of moet Hij van ons eerst goedkeuring ontvangen? En mogen wij Hem achteraf tot verantwoording roepen? Daar ligt het grondprobleem.

Als de soevereiniteit Gods niet op de rechte wijze gezien en aanvaard wordt krijgen we ook moeite met het feit, dat God het recht heeft om te toornen en in Zijn toorn Zijn oordelen te brengen. Dan komt de gedachte in ons op dat God wreed en onbarmhartig is als in rampgebieden ook zoveel onschuldigen moeten lijden. U herkent wel wat ook in uw binnenste wel eens opgeklommen is aan gedachten, die u

misschien niet eens wilde denken en waar u van schrok toen u het zich ineens bewust werd dat ze er toch zijn.

Hebben we geen grote moeite met de leer van de soevereiniteit Gods? Het is waarlijk geen wonder dat deze kant van het Woord - want het is natuurlijk onmiskenbaar dat het Woord zo over God spreekt - door velen wordt voorbij gezien en dat in veler prediking deze zaak nooit ter sprake komt. De mens botst op deze leer en zo komt hier de vijandschap tegen het Woord en tegen God openbaar. Hier blijkt ook dat het Evangelie niet is naar de mens.

Stellen wij onszelf de vraag of we wel echt God God kunnen laten? Zijn we als we eerlijk zijn niet veel te veel met onszelf bezig en op onszelf en op onze vragen betrokken? Vergeten we niet veel te spoedig dat we maar mensen zijn; zondige mensen, met een boos hart en met een verdorven en bovendien zeer beperkt verstand.

De plaats die ons past is die in het stof, in aanbidding van de grote God. Laten we de hand op de mond leggen en zwijgen. God is Góð. "Laat af en weet dat Ik God ben", zegt Hij Zelf (Psalm 46:11). En Paulus stelt de vraag: "Maar toch, o mens, wie zijt

gij, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot degene, die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt gij mij also gemaakt?" (Romeinen 9:20).

Maar, zulke antwoorden bevredigen niet! Dat is waar. God heeft ons echter nergens beloofd, dat Hij ons verstand altijd tevreden zal stellen. Hij vraagt wel van ons, dat we Hem vertrouwen. Zo vertrouwen, dat we het met de dichter van Psalm 92 durven zeggen: "In Hem, mijn vaste Rots, is 't onrecht nooit gevonden".

En zou het misschien ook niet nuttig zijn als we eens een poging deden om naar Gods vragen te luisteren? Vragen zoals we die vinden in bijvoorbeeld Micha 6:3: "O Mijn volk, wat heb Ik u gedaan en waarmede heb Ik u vermoeid? Betuig tegen Mij". We kunnen wel altijd vragen hoe God al dat lijden en al dat onrecht kan toelaten en gedogen. Maar moeten we ons ook niet eens afvragen hoe het kan bestaan dat God temidden van zoveel gruwelen en ongerechtigheden, die dagelijks in deze wereld bedreven worden en waar we zelf ook schuldig aan staan, deze wereld toch nog spaart en ons leven toch nog draagt? Is dat niet iets onbegrijpelijks?

Den Butter.

Eén en ander uit het leven van professor Wisse (I)

U hebt wellicht eens van professor Wisse gehoord. Hij heeft een grote plaats ingenomen in het kerkelijke leven. Het leek niet ongepast, één en ander uit zijn leven naar voren te brengen. Er staat immers: Gedenkt uw voorgangers.

Nu, Gerard Wisse was de oudste zoon van Gerhardus Wisse en Adriana Maria Bonardt. Het huwelijk van de ouders is gesloten in Delft, de geboorteplaats van de bruid. De juiste datum is niet 1872, zoals wel gedacht wordt, maar 15 november 1871. Het echtpaar ging wonen in de Zeeuwse hoofdstad Middelburg. Ze openden er een kruidenierswinkel.

Vader en moeder Wisse waren van harte de oude waarheid toegedaan. Ze hebben de Heere gebeden om een zoon, die Hem zou mogen dienen. Deze bede is verhoord. 24 Maart 1873 werd een eersteling geboren: Gerard. De blijdschap zal groot geweest zijn. In de Middelburgsche Courant staat een algemene kennisgeving: Door

Gods goedheid voorspoedig bevallen van een welgeschapen Zoon A.M. Bonardt, geliefde echtgenoot van G. Wisse, Gortstraat, Middelburg. En verder de datum.

Hier kunnen wij denken aan hetgeen de psalmdichter schrijft:

Eer iets van mij begon te leven,

Was alles in Uw boek geschreven.

Er zijn nog twee zoons geboren. De ouders hielden hun kinderen van jongsaf aan de weg der zaligheid voor. Vier jaar oud ging Gerard mee naar de kerk. En, zoals toen gebruikelijk was, vanaf zijn zevende jaar naar de catechisatie. Het gezin Wisse kerkte bij de afgescheidenen, waar Ds. M. Keulemans voorganger was. Deze kon een schriftuurlijk bevindelijk prediker genoemd worden. Hij heeft voor de jonge Gerard stellig veel betekend.

Al jong zocht Gerard de Heere, in het gebed. Hij beleed zijn zonden. Hij legde zijn hand op zijn voorhoofd, en bad: O Heere, hier hebt U het beloofd, toen ik gedoopt werd, dat Uw bloed,

Heere Jezus, mij reinigt van alle zonden. Hij mocht biddend werkzaam zijn met de (vervulling van de) doopbelofte.

Op twaalfjarige leeftijd las hij werken van Th. à Brakel, Wilh. à Brakel, John Bunyan e.a. De jonge Gerard wilde dominee worden. Zijn ouders konden zijn studie onmogelijk bekostigen. Hij moest werken in de kruidenierswinkel. Hier bleek hij een bekwaam verkoper. 's Avonds laat, als de winkel gesloten was, las hij veel.

Treffend is, wat Wisse vele jaren later in één van zijn Pastorale Brieven schrijft. "Ik herinner me nog uit mijn jongelingsjaren, hoe daar in Middelburg destijds woonde "de kaptein!", één van mijns vaders beste vrienden.

Wie was dat? Niemand anders dan de godvruchtige vader van onze bekende Ds. van Smeden (bedoeld is wijlen Ds. K.G. van Smeden, 1888-1980), die toen nog in de wieg lag. Deze oude Van Smeden was gezagvoerder bij de koopvaardij; vandaar de titel Kaptein. Zowel hij als zijn voortreffelijke echtgenote waren godvrezende lieden. Ze woonden destijds in de Giststaat te Middelburg. Was de Kaptein niet op zee, dan was daar 's zondags meermalen aan huis een gezelschappelijk samenzijn. Meestal 's middags tussen 4 en 6 uur. Dan gingen een paar mijner jeugdvrienden met mij meermalen ook daarheen. Daar vonden we dan enige echte kinderen Gods samen, om over 's Heeren wegen te spreken. Wat was het ons een eer en genot om daar dan bij te mogen zijn, en te luisteren. We werden ook wel verzocht een boterhammetje te blijven meeëten, dan ging de Kaptein voor in gebed. O lieve vriend, dan had je haast geen lichamelijk voedsel meer nodig, als je dat gehoord had. Och, och, hoe is het fijne goud thans merendeels zo verdonkerd.

Nóg een lieflijke herinnering. Als namelijk de Kaptein thuis was, dat wil zeggen niet met zijn koopvaardijship op zee was, en aan de wal lag op de loskade te Middelburg, en als het dan zomer was, dan kon je 's zondags-avonds getuige zijn van een merkwaardig tafereeltje. Dan kwamen, na de kerkdienst, verschillende kinderen Gods op bezoek aan boord van het schip. Men zat in de zomeravond boven op, op het dek. En..... dan werd daar gesproken, gebeden en psalmen gezongen. En die Kaptein had een stem, je kon 't wel haast in Vlissingen horen. Dan zong men gezamenlijk

Psalmliederen, dat het klonk over de hele kade. De voorbijgangers bleven soms in verwondering even staan luisteren. Kostelijk zondagavond besluit. En ge moet niet denken, dat daar zouteloze kost werd opgescheept, of dat de uren werden doorgebracht met "winderige" opschepperij; neen, alles concentreerde zich om God en Zijn zalige dienst."

Wisse sprak, in dit verband, van gezelschappen van het goede soort. De eerste beginselen van het wondere werk der genade in het hart werden door de "vaders" en "moeders" verklaard. Het is opmerkelijk, dat Wisse zo jong reeds met het volk van God kennis maakte. Gods voorzienigheid is erin op te merken. Later zou hij, op Gods tijd, voor het volk van God dienstbaar zijn als herder en leraar. Hij verstond de taal, die dat volk sprak, de "tale Kanaäns". Wat heeft hij die taal op en onder de kansel mogen spreken - heel bijzonder. Zo was hij velen tot zegen.

Hoe graag hij ook wilde - Gerard kon onmogelijk gaan studeren. Totdat de weg op wonderlijke wijze werd geopend. Een rijke mevrouw wilde zijn studie betalen. Zo werd hij in september 1892 ingeschreven als student aan de Theologische School van de Gereformeerde Kerken te Kampen.

Hier heeft hij college gelopen bij professor L. Lindeboom en bij de vermaarde dogmaticus prof. dr. H. Bavinck. Zijn studie verliep voorspoedig.

In die tijd is student Wisse een keer ernstig ziek geweest. Hij zei: Nu heb ik altijd zo begeerd om dominee te worden, en zou ik, nu 'k mijn begeerte in beginsel in vervulling zie gaan, zou ik nu toch moeten sterven, zonder uitgestoten te zijn geworden in de wijngaard?

Eén van de professoren was juist bij hem, en antwoordde: Als de Heere u heeft geroepen, zult gij van deze krankheid ook herstellen. Zo is het geschied.

5 April 1898 legde hij zijn kandidaats-examen af. 30 Augustus trouwde hij met Maria Elizabeth Oosten. De trouwtekst was: Welgelukzalig is hij, die den God Jakobs tot zijn hulp heeft (uit Psalm 146). Enkele weken later deed hij intrede als predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda. Zijn intredeteksten waren 1 Korinthe 2:2 en Handelingen 18:9 en 10. Het dagblad "De Standaard" vermeldt: "Een groote schare woonde deze plechtigheid bij en het was voor de gemeente een blijde feestdag."

Zuidland, Ds. H. van der Ham.

Verpleeghuis Salem te Ridderkerk

Indien alles volgens plan verloopt zal D.V. in april 1994 het verpleeghuis Salem te Ridderkerk, uitgaande van de Gereformeerde Gezindte, zijn deuren kunnen openen. Daarmee zal in een dringende behoefte worden voorzien en veler wens in vervulling gaan. Jarenlang is reeds aan de realisering van dit verpleeghuis ten dienste van onze hulpbehoevende medemens gewerkt. Een voorgeschiedenis van bijna twintig jaar is hieraan voorafgegaan. Het stemt dan ook tot grote dankbaarheid, dat dit werk onder Gods zegen tot stand gebracht mocht worden.

Niet minder dankbaar zijn wij, dat het mogelijk is gebleken als verschillende denominaties binnen de Gereformeerde Gezindte in goede samenwerking dit werk ter hand te nemen en te voltooien. Ook dat mag in onze tijd van polarisatie en verdeeldheid wel als een zegen ervaren worden. Bovendien mag het als een bijzonder voorrecht gezien worden, dat temidden van secularisatie en verval onze overheid

ook aan een identiteitsgebonden instelling, zoals Salem nadrukkelijk wil zijn, alle medewerking geeft. In dit alles mogen wij de goede hand van onze God over ons zien.

Zonder ook maar enigszins af te dingen op de identiteit en de kwaliteit van andere verpleeghuizen met een aan Salem verwante signatuur, tot welke zij volstrekt niet in een concurrentiepositie willen staan, mogen wij onze dankbaarheid vertolken voor de totstandkoming van dit verpleeghuis.

Tegelijk beseffen wij welk een verantwoordelijkheid wij dragen om dit huis daadwerkelijk een bijbelse identiteit te geven en te doen behouden. Daartoe hebben allen, die op welke wijze ook aan Salem verbonden zijn, de leiding en bijstand van de Heilige Geest nodig om als met de handen van Christus te dienen en Zijn barmhartigheid gestalte te geven. Temidden van alle vaak beangstigende ontwikkelingen op medisch-ethisch gebied wil Salem ten aanzien van de hulp- en zorgbehoevende mens zich in leven

en werken laten leiden door het Woord van God, waaraan onze uitgangspunten en normen ontleend zijn. Het zal ook duidelijk zijn, dat het bijbelse mensbeeld, ook al is het leven lichamelijk of psychisch geschonden of ontlusterd, bepalend is voor de sfeer, die wij in het huis voorstaan en voor de omgang van personeel met de bewoners, die wij gaarne gerealiseerd zien.

Dat hier veel afhangt van de motivatie en de inzet van het personeel behoeft geen betoog. Het benoemingsbeleid heeft dan ook alle aandacht. In dit verband streven bestuur en directie ernaar de samenwerkende kerkelijke denominaties zo veel mogelijk evenredig in het personeelsbestand vertegenwoordigd te laten zijn. Ten onrecht wordt veelal gedacht, dat Salem alleen van de Gereformeerde Gemeenten zou uitgaan. Dit is, gezien het allereerste initiatief, wel een begrijpelijk, maar nochtans duidelijk misverstand. Momenteel blijft het aantal reacties op personeelsadvertenties vanuit sommige kerkgenootschappen belangrijk achter. Dat dit een evenredige verdeling niet vergemakkelijkt, ligt voor de hand. Wanneer uit bepaalde kerken nauwelijks gesolliciteerd wordt, valt er daaruit ook niet te benoemen. Dit geldt met name mensen uit de Christelijke Gereformeerde en de Hervormd Gereformeerde kringen. Bovendien baart het het bestuur en de directie zorgen, dat er vanuit de gehele Gereformeerde Gezindte zo weinig kandidaten zich aandienen voor de functie van verpleeghuisarts.

Graag wil het bestuur deze dingen onder de aandacht brengen om voor eenzijdigheid bewaard te blijven. Het wordt bijzonder op prijs gesteld, als (jonge) mensen uit alle participerende kerkgenootschappen mede hun schouders onder dit voor de gehele Gereformeerde Gezindte zo belangrijke werk zouden zetten en zich roepen zouden weten samen met anderen de hand aan de ploeg te slaan. Het bestuur ziet gaarne veel reacties tegemoet.

U kunt zich dienaangaande richten tot het hoofd personeelszaken, de heer D.C.A. van Kleij, Verpleeghuis Salem, Vlietlaan 2, 2986 AZ Ridderkerk, telefoon 018804-21121.

Mogen wij ook deze arbeid in Uw aller voorbede aanbevelen?

Namens het bestuur en de directie,

*Ds. E.F. Vergunst, Ridderkerk,
voorzitter.*

Opname in verpleeghuis Salem te Ridderkerk

Het Verpleeghuis Salem, dat momenteel in de wijk Drievliet te Ridderkerk in aanbouw is, zal D.V. omstreeks 1 april 1994 in gebruik worden genomen. Vanaf heden zal het mogelijk zijn om toekomstige bewoners van het verpleeghuis aan te melden voor opname.

Ten behoeve hiervan volgt onderstaand enige informatie over het verpleeghuis, alsmede over de wijze waarop aanmelding kan geschieden.

Verpleeghuis Salem is een zogenaamd gecombineerd verpleeghuis, dat wil zeggen dat het plaats biedt aan bewoners met een aandoening van lichamelijke aard (60 plaatsen) en bewoners met een aandoening van psychogeriatrische aard (90 plaatsen).

Het verpleeghuis gaat uit van de Stichting Verpleeghuis Salem, uitgaande van de Gereformeerde Gezindte en komt tot stand op initiatief van een vijftal reformatorische kerkgenootschappen. Dit zijn: Nederlands Hervormde Kerk op Gereformeerde Grondslag, Christelijke Gereformeerde Kerk, Gereformeerde Gemeente, Oud Gereformeerde Gemeente en Gereformeerde Gemeente in Nederland.

De stichting heeft als grondslag het Woord van God en onderschrijft de Drie Formulieren van Enigheid. Het beleid en de sfeer in het verpleeghuis zullen dienovereenkomstig worden vorm gegeven.

Het verpleeghuis is in beginsel bedoeld voor bewoners afkomstig uit één der participerende kerkgenootschappen.

Om voor opname in aanmerking te komen dient een potentiële bewoner in het bezit te zijn van een "indicatie voor opname in een verpleeghuis". Hierbij wordt bezien of voldoende redenen tot plaatsing aanwezig zijn. Deze indicatie wordt verstrekt door de per gemeente ingestelde Gemeentelijke Indicatie Commissie.

Een verzoek tot opname dient bij de commissie te worden ingediend. Meestal zal dit door bemiddeling van huisarts of behandelend specialist geschieden. Tijdens de "indicatie procedure" wordt gevraagd in welk verpleeghuis de potentiële bewoner wil worden opgenomen. Bij een positieve beslissing van de indicatie commissie worden de gegevens van de bewoners doorgespeeld naar het desbetreffende verpleeghuis.

Omtrent bewoners die nu opgenomen zijn in een ander verpleeghuis en die te zijner tijd overgeplaatst willen worden naar Verpleeghuis Salem, voor hen kan door het huidige verpleeghuis contact worden opgenomen met Salem.

Vervolgens wordt te zijner tijd door het verpleeghuis contact opgenomen met de toekomstige bewoner, teneinde de daadwerkelijke plaatsing te regelen. Bij volledige bezetting van het verpleeghuis zal de toekomstige bewoner op een wachtlijst geplaatst worden.

Voor informatie kunt u zich wenden tot de heer A.W. Verhoef, Adjunct-directeur Zorg, telefoonnummer 01804-21121.

aan de Schrift. Het Concilie van Trente wees het reformatorische Sola Scriptura (de Schrift als enige vorm voor geloof en leven) af. "De synode aanvaardt en vereert (!) met gelijke vrome liefde en eerbied zowel alle boeken van Oude en Nieuwe Testament, als de overleveringen die op het geloof en op de zeden betrekking hebben". (107)

Die overleveringen hebben zich in een eeuwenlang traditieproces een vaste plaats in de Roomse Kerk verworven. Men behoort evenveel "vrome liefde" en eerbied voor die kerkelijke traditie te hebben als voor de Schrift zelf.

De dogma's (leerstellingen) van de Kerk zijn volgens Rome nodig omdat de Schrift zo heel verschillend kan worden uitgelegd. Er is dus naast de Schrift een instantie nodig die evenveel gezag moet hebben en dat is het dogma van de Roomse Kerk. Het kerkelijke leerambt, met name de paus, heeft zodoende evenveel gezag als de Bijbel zelf. Hij is immers de wettige opvolger van de apostelen, met name Petrus, de eerste "paus" van Rome. De paus bepaalt eigenlijk wat "de traditie" is. Paus Pius IX moet zelfs de euvele moed gehad hebben om te zeggen: De traditie ben ik.

Kerkelijke uitspraken, eeuwenlang in de Roomse Kerk bewaard en overgeleverd, hebben in de Kerk dus evenveel kracht als de Schrift.

Door de Geest geleid?

De Kerk van Rome beroept zich hierbij op de woorden uit Johannes 16:13: Wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden. Wat tot de apostelen gezegd is, betreft Rome dus vrijmoedig op zichzelf.

Zij gaat ervan uit dat zij bij al haar uitspraken in de loop der eeuwen door de Geest van Christus geleid wordt.

Ook de protestantse hoogleraar dr. H. Berkhof uit Leiden spreekt van "een doorgaand openbaringsgebeuren".

"De Geest zet het heilswerk van Christus wereldwijd vertolkend voort". In een proces van eeuwenlange christelijke traditie wordt de Schrift "doorvertaald". Nu is het probleem dat zich zoveel christelijke tradities gevormd hebben, dat de vraag voor de hand ligt: Wat is nu ware, betrouwbare, echt Geestelijke traditie? Dat voelt Berkhof ook wel aan. Maar, zegt hij, "heel de gemeente van Christus wordt in het door en tegen elkaar van de tradities vastgehouden door het geloof dat de Geest telkens

Apeldoornse Dogmatiek (18)

Perfect

We hebben het over de eigenschappen van de Heilige Schrift. De Bijbel heeft gezag, is duidelijk en vervolgens ook volkomen. Juist vanwege haar volkomenheid (perfectio) heeft zij gezag voor de Kerk.

Wij geloven en belijden dat de Schrift "de wil Gods volkomen vervat en dat al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden daarin genoegzaam geleerd wordt". Aldus Guido de Brès in zijn Confessio Belgica, beter bekend als de Nederlandse Geloofsbelijdenis! (We vergeten

nogal eens dat we aan de Belgen op godsdienstig terrein heel wat te danken hebben. Denk ook maar aan de bekende Petrus Datheen en zijn warme psalmberijming!). De consequentie van het standpunt dat de Schrift voldoende is tot zaligheid, is de verwerping van alles wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt.

De traditie ben ik

Met de belijdenis van de volkomenheid, de perfectie, van de Schrift, nemen we afstand van de Roomse opvatting die de traditie gelijk stelt

weer bijstuurt en de doorslag geeft, omdat Hij de weg weet en wijst". Dat is een heel mooie zin, maar klopt het wel?

Een blindelings vertrouwen dat de Geest in de Kerk blijft, gaat voorbij aan de Bijbelse gedachte dat de Geest bedroefd wordt en Zich zelfs terug kan trekken, wanneer menselijke tradities, geloofsuitspraken en levenspraktijk in strijd zijn met de Schrift als enige betrouwbare geloofs- en levensregel. De hedendaagse theologie van Berkhof en Kuitert beroept zich graag op Johannes 16:13, maar volgens Van Genderen ten onrechte. Het is natuurlijk wel verleidelijk om met een vrome vlag een onbijbelse lading te dekken.

Er is op gewezen dat de jonge christelijke Kerk van het Nieuwe Testament zelf in haar Kanon (gezaghebbende lijst van bijbelboeken) een scheidslijn getrokken heeft tussen de tijd van de apostelen en de tijd van de Kerk der latere eeuwen.

Uitspraken van de Kerk, vastgelegd in de traditie, kunnen en mogen niet met hetzelfde gezag bekleed worden als de woorden van Profeten en Apostelen. De traditie heeft alleen gezag voor zover zij duidelijk overeenkomt met en aansluit bij de gecanoniseerde Schrift.

Sectarische opvattingen als van de Mormonen moeten daarom ook afgewezen worden. De Mormonen geloven aan de bijbel als Gods Woord, maar evenzeer aan het boek van Mormon als Woord Gods. De Bijbel is dan een onvolledig boek en menselijke geschriften moeten het gebrek aanvullen. Terecht wordt gezegd dat op deze wijze via menselijke overleveringen het Woord van God krachteloos wordt gemaakt. Jezus waarschuwde de Joden daar destijds ook al voor: En gij hebt alzo Gods gebod krachteloos gemaakt door uw inzetting (Mattheüs 15:6).

Reformatorische traditie

En hoe zit het dan met de traditie in onze eigen reformatorische gezindte? Ook wij toch hebben onze traditie, in belijdenis en eredienst, in prediking, theologie en stichtelijke lectuur. Hoe nuttig en nodig die overleveringen ook zijn, wij mogen ze nooit verzelfstandigen zegt professor Van Genderen. "We moeten van de stroom (van menselijke traditie) altijd weer terug naar de bron, die ook de norm is: de Heilige Schrift. De tradities worden gevaarlijk, wanneer ze van

vormen in normen veranderen". Daar kunnen we het voor honderd procent mee eens zijn. Als we dat vergeten zijn we opnieuw in de valkuil van Rome terecht gekomen. Wij erkennen alleen de traditie, die gegrond is op en voortvloeit uit de Schrift.

De Reformatoren maakten ook gebruik van de drie oecumenische belijdenisgeschriften van resp. Nicea, Athanasius en de zogenaamde Apostolische Geloofsbelijdenis. Zij lazen de kerkvaders Ambrosius, Augustinus en Chrysostomus. Maar zij namen niet alleen klakkeloos over. Zij selecteerden, onderzochten alle dingen en behielden het goede. Calvijn heeft eens gezegd: alles is het onze, om ons te dienen en niet om over ons te heersen. Het Schriftbeginsel, Sola Scriptura, geeft de doorslag. Alle menselijke traditie moet voortdurend aan die Scriptura, de Bijbel, getoetst worden. Dan kan zij van betekenis zijn, als uitdrukking van een geloof dat verankerd is in het Woord.

Noodzaak

Tenslotte: de Schrift is noodzakelijk. De noodzakelijkheid (necessitas) als vierde eigenschap van de Schrift betekent dat wij op de Schrift aangewezen

zijn. "De Geest bindt ons aan het Woord. De gelovigen komen daar nooit boven uit. Tegenover het Woord van God worden zij nooit zelfstandiger, maar hoe langer hoe afhankelijker" (110).

"Hoe licht glijdt onze menselijke geest uit en hoe groot is zijn neiging tot allerlei soort van dwaling. Dat kan ons doen beseffen hoe noodzakelijk de Schrift voor ons is" (111).

Rome beklemtoont allereerst de noodzaak van de centrale plaats van het Woord. Niet de Kerk (Rome), noch de geestelijke mens, de religieuze gemeenschap of de privé-opvatting van enig mens hebben het hoogste Woord.

Spottend heeft men de Bijbel weleens de "papierneus" genoemd waarvan zelfs Luther zich niet heeft kunnen losmaken. Nieuwere theologie mist het feit dat de Kerk gebouwd is op de Schrift. Het is volgens haar juist andersom: de Schrift is een geloofsproduct van de (tijdgebonden!) Kerk.

En als zodanig niet met absoluut gezag bekleed. Geen wonder dat velen in de Kerk het niet meer zien zitten. Wat is een schip zonder kompas?

L.W. van der Meij.

Veertig jaar werkzaam in de ambtelijke dienst

Bij het jubileum van Ds. M.C. Tanis

Dagen van gedenken liggen voor Ds. M.C. Tanis, zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen achter de rug. Donderdag 28 oktober was de dag van het 40-jarig huwelijksjubileum, dat in eigen familiekring werd herdacht. Op zaterdag 6 november was het veertig jaar geleden, dat Ds. Tanis in het ambt van dienaar des Woords bevestigd werd. De gemeente van Sliedrecht en veel anderen buiten die gemeente hebben in de blijdschap daarover mogen delen. Tot die anderen behoren toch zeker ook allen, die zich verbonden weten met de uitgave en doelstelling van Bewaar het Pand. We zouden niet graag achtergebleven zijn om onze broeder met de zijnen te feliciteren! Het was goed geregeld. Je kunt hier wel zeggen: kan het anders bij het jubileum van iemand, die zelf in alles een goede regeling voorstaat? In de week van het ambtsjubileum waren de mogelijkheden voor de gemeente zelf. Er was een besloten samenkomen op

vrijdag 5 november voor de gemeente en de verenigingen. De dag daarop was er gelegenheid voor de leden om persoonlijk te feliciteren.

Het was daarbij een voorrecht, dat er voor hen, die zich in ander verband met Ds. Tanis verbonden weten, een aparte middag was op zaterdag 13 november om van hun belangstelling blijk te geven. Het is een druk bezochte receptie geworden. Het gaf een beeld van de plaats, die onze broeder in Sliedrecht, ook buiten de kerkelijke gemeente, in het bredere kerkelijke leven en in allerlei organisaties door Gods goedheid ontvangen heeft. De zalen bij de kerk, die in de tijd van onze broeder tot stand zijn gekomen, boden daartoe een ruime en goede gelegenheid.

Er was een grote belangstelling. We zagen er velen uit de gemeenten, die onze broeder in de loop van jaren gediend heeft, zoals ook uit de gemeenten, waaraan hij door de predi-

king of andere arbeid verbonden is geworden. Er was meelevens van het bestuur van de burgerlijke gemeente, waar de familie Tanis al zolang tijd woont. De burgemeester zelf was aanwezig. Ook van het plaatselijk ziekenhuis waren er vertegenwoordigers. Uit het bredere kerkelijke leven waren enkele professoren present. Veel predikanten toonden hun belangstelling. De aanwezigheid van de voorzitter der Tweede Kamerfractie van de SGP, ir. B.J. v.d. Vlies, honoreerde de verbondenheid van Ds. Tanis met de beginselen van Gods Woord voor het staatkundige leven. Ook ontbrak de belangstelling niet van de zijde van de reformatische scholengemeenschap binnen het bestuur waarvan onze broeder ook al jaren een leidinggevende functie heeft. We kunnen hier nog noemen: vertegenwoordigers van de Spaanse Evangelische Zending. Hij is al lange tijd voorzitter van de Raad van Bestuur.

Een receptie is onder ons een geschikte plaats van ontmoeting. Zo was het ook ditmaal. Er was een goede sfeer. De verbondenheid met allen, die binnen de kerk en de samenleving begeren te leven naar Gods Woord en de belijdenis werd gevoeld. Dan gaat het niet alleen om een uiterlijke band maar ten diepste om de band van de vreze des Heeren.

Het voornaamste

Het is goed dat er gelegenheden zijn om een dienaar des Woords bij een jubileum te feliciteren. Bij een jubileum blijft echter het belangrijkste: het wonder, dat de Heere werkzaam deed zijn in de ambtelijke dienst.

Ik denk terug aan het 25-jarig ambtsjubileum van onze broeder. Het was op maandag 6 november 1978. Zelf was ik niet in staat de herdenkingsdienst bij te wonen. Door een ongeluk was ik enkele weken "buiten dienst". Ik kon echter in het huis van een familielid in Sliedrecht de preek horen via de kerktelefoon. Gepreikt werd toen over Psalm 119:65: "Gij hebt Uw knecht goed gedaan naar Uw Woord". Het wonder klonk toen door: Gods knecht geworden te zijn. Dat is alleen zo door Gods genade. En die genade is vrucht van Gods verkiezing. De Heere heeft David geroepen en gezalfd. Daar durfde David niet aan te denken. Hij was de minste uit het huis van zijn vader. Hij werd niet meegeteld. Toen werd getuigd door onze broeder Tanis, dat diezelfde God ook hem geroepen had, persoonlijk en

ambtelijk. Uit eigen leven mocht hij daarvan spreken. Over het wonder van genade aan hem bewezen en dat de Heere riep tot Zijn dienst om als een wachter op Sions muren gesteld te worden.

Ook na weer 15 jaar werd hetzelfde wonder verkondigd. Op 7 november, de zondag direct na het jubileum, is de herdenkingsdienst gehouden in eigen kerk en voor eigen gemeente. Ds. Tanis heeft voor ditmaal gepreikt over 2 Corinthe 4. De tekst was 2 Corinthe 4:1, 5 en 7: "Daarom, dewijl wij deze bediening hebben, naar de barmhartigheid die ons geschied is, zo vertragen wij niet (1) Want wij prediken niet onszelf, maar Christus Jezus, de Heere; en onszelf dat wij uw dienaars zijn om Jezus' wil (5) Maar wij hebben deze schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij van God, en niet uit ons (7)".

Thema en verdeling was: Werkzaam in de ambtelijke dienst

1. de genade van de Heere
2. de opdracht van de Heere
3. de roem in de Heere.

Wat een rijke genade van de Heere 40 jaar werkzaam te mogen zijn in de ambtelijke dienst in de Kerk des Heeren!

Woord en Kerk

In de veertig jaren dat broeder Tanis heeft mogen dienen was er de geestelijke verbondenheid aan het Woord des Heeren én aan de Kerk des Heeren. Gods dienstknechten zijn geen volmaakte mensen. Er is altijd zoveel, dat niet voor God kan bestaan. Niettemin zal het voor ieder, die van God Zelf tot Zijn dienst geroepen is, de hartelijke begeerte, de lust worden, dat die verbondenheid in heel hun ambtelijke arbeid doorklinkt. Dat werkt de Heere door Zijn genade in hun hart en leven. Dan gaat het niet om het dienen van zichzelf, niet om het dienen van mensen maar om het dienen van de enige Koning.

Het is uitgekomen in de gemeenten, die onze broeder mocht bearbeiten. Het kwam openbaar in het breed-kerkelijk leven, waarin hij een grote plaats heeft mogen ontvangen. Meer dan éénmaal was hij praeses van de Generale Synode. Het werd ook gezocht in het werk dat hij deed terwille van de voortgang van het Evangelie van vrije genade in meer dan een verband. We kunnen hier denken aan het werk voor de evangelisatie in België en de evangelieverkondiging in Spanje.

Geestelijke verbondenheid aan Gods Woord! Daar mag van getuigd worden in eigen leven. De Heere heeft dat waar gemaakt. Met eerbied spreekt Ds. Tanis altijd nog over Ds. W.F. Laman, die door Gods genade in zijn leven gebruikt is. Onder zijn prediking werd de band aan het Woord Gods zo bijzonder ervaren. Het is dan ook geen wonder geweest, dat deze dienaar hem op 6 november 1953 in het ambt bevestigd heeft om zijn eerste gemeente Urk te dienen. Ook horen we de waardering doorklinken in de levensschets na het overlijden van Ds. Laman, die door onze broeder geschreven is. Het ging echter niet om de mens maar om het werk Gods, dat Hij door Zijn ontfermende genade besteedt aan arme zondaren. Het werk Gods verbindt aan Gods Woord, aan God Zelf, zoals Hij door Zijn Woord spreekt.

Het is opmerkelijk dat de eerste artikelenserie van de hand van Ds. Tanis in ons blad ook gewijd was aan het Woord des Heeren. Het was al in de beginjaren van ons blad. Nog voordat hij samen met Ds. H.C. v.d. Ent een plaats kreeg in onze commissie, 20 januari 1969. Al in 1967 kwam de artikelenserie over "De schat der Kerk". We lazen ze dezer dagen nog eens door. "Dat woord is de rijkste en schoonste schat op aarde". In het vierde artikel wordt over de prediking van dat Woord geschreven. "De Kerk heeft een rijke opdracht van de Heere ontvangen. Het onfeilbare Woord van God moet gepredikt worden. Het bevel klinkt "Predikt het Woord". Daar komt ook uit wat de inhoud van de prediking is". Wet en Evangelie moeten gebracht worden. Wie ze van elkander scheidt, kweekt mensen, die óf alleen sidderen, beven voor God en geen stap verder komen óf er komen mensen, die gaan geloven in "onze goede Heere" en roemen in God zonder "Geesteswerk". Het zijn woorden die meer dan 26 jaar geleden geschreven zijn maar nu nog zijn waarde houden, die ook de plaats van allen bepalen, die door verwarring en verstarving heen vandaag hun weg begeren te gaan! Ook wil ik niet voorbijgaan wat aan het eind staat over Woord en Geest. Hoe de Heilige Geest dat Woord toepast, het hart ontdekt door middel van dat Woord, leert roepen uit de diepte maar ook het oog opent voor de Christus der Schriften.

Die verbondenheid aan Gods Woord betekent ook verbondenheid aan de Kerk des Heeren. Ook dat kunnen we

lezen in dezelfde artikelenreeks. Er zou geen Kerk van God op aarde zijn als het Woord Gods er niet was als middel der genade. "Het Woord is niet uit de Kerk geboren... maar de Kerk uit Het Woord. Het Woord heeft de Kerk uit de dood tot het leven geroepen". We kunnen hier zeggen dat het loslaten van de band tussen het Woord des Heeren en de Kerk des Heeren óf tot kerkelijke hoogmoed brengt óf tot kerkelijke vrijbuitelij. Dat Ds. Tanis van het laatste afkerig is, behoeft niet gezegd te worden. Hij weet daar op zijn eigen wijze tegenin te spreken. Wie alles van de afgelopen veertig jaar op het kerkelijk erf heeft meegeemaakt van dichtbij en verder af, zal het erkennen dat er lering in dit opzicht is geweest... Maar ook van het eerste: kerkelijke hoogmoed, is hij afkerig. Er is door de jaren verbondenheid geweest met allen, die de waarheid van vrije genade liefhebben en beleven. Bij zijn intrede in Urk werd behalve door student F. Bakker ook het woord gevoerd door Ds. A. Vergunst, de nu al meerdere jaren overleden predikant van de Gereformeerde Gemeenten. Er was én is herkenning van degenen die op dezelfde grondslag staan en van wie dat ook uitkomt in de praktijk. Zo is er samenwerking binnen allerlei kring.

Sliedrecht

De gemeente Sliedrecht wordt al veel jaren door broeder Tanis gediend. Het lijkt nog zo kort geleden dat er intree werd gedaan met Romeinen 6:23 "Want de bezoldiging der zonde is de dood, maar de genadegift Gods is het eeuwige leven door Jezus Christus onze Heere". Het staat nog levend in mijn herinnering. Ondertussen zijn ruim 24 jaren voorbijgegaan! De gemeente is uitgebreid. In het jaarboekje van 1969 staat als zielental aangegeven: 1540. In dat van 1993: 1950. Het kerkgebouw is meer dan één keer vergroot. Het is voor onze lezers geen onbekend gebouw. Er is ondertussen een pastoraal medewerker in ouderling P. de Jong gekomen tot bijstand in het herderlijk werk. Belangrijker is het dat het Woord Gods mocht voortgaan in prediking, catechesatie, pastorale bezoeken. De Heere heeft door middel van dat Woord willen werken. Groot is het daarvoor gebruikt te zijn geworden. Als het getuigd mag worden dat de prediking dienstbaar geweest is tot ontdekking van eigen gemis en schuld, ook tot openbaring van het

werk van Christus. De roem is in de Heere! Het was de laatste gedachte in de herdenkingspreek. Een dienst-knecht draagt de schat in aarden vaten. De schat van het Evangelie van vrije genade in een aarden vat. Het is alles te danken aan de Heere, Die krachten gaf, wijsheid en genade tot de ambtelijke bediening. Dat betekent ook dat het voor de toekomst alleen van Hem te verwachten is. Er is veel dat aangrijpt als we de toestand van de kerk vandaag zien. Toch er is verwachting voor al Zijn getrouwe dienaars. Zij behoeven niet in moedeloosheid te denken, dat er niets van terecht komt. 't Is in de Handen van de Koning der Kerk, waardoor Hij ook Zijn dienaren bekrachtigt om in getrouwheid te arbeiden. Van harte wil ik aan het eind onze broeder Tanis met zijn vrouw en nageslacht feliciteren met de 40 jaar dienst, die de Heere gegeven heeft. We weten ook hoe zijn vrouw hem in zoveel tot een hulp is geweest. Er was en is een geopend huis en een goede ontvangst. Velen weten er met mij van te spreken! De Heere geve Zijn zegen voor de toekomst en verbind ons door Zijn genade tot heil van Zijn Kerk.

D. Slagboom.

Deputaten

Deputaten voor Buitenlandse Zending brengen het volgende onder uw aandacht:

D.V. in 1995 zullen er op ons zendingsterrein in KwaNdebele (Zuid-Afrika) twee vacatures ontstaan. Ds. M. Rebel hoopt in januari 1995 met emeritaat te kunnen gaan. Tevens heeft Ds. H. Jonkman te kennen gegeven in de loop van 1995 te repatriëren. Het beleid van deputaten is er op gericht vervulling van beide vacatures te zoeken. Uitgezien wordt naar iemand die Ds. Rebel opvolgt als docent aan de bijbelschool Mukhanyo en naar een opvolger van Ds. Jonkman voor het gemeente-opbouwwerk in Geref. Kerk van KwaNdebele. Deputaten vragen de predikanten zich te bezinnen op de vraag of hier een roeping voor hen ligt. Graag uw reactie vóór 10 januari 1994 aan het Zendingshuis, Simon Stevinweg 144, 1222 SV Hilversum, t.a.v. Ds. J.H. Carlier.

Aan de kerken wordt verzocht deze belangrijke zaak in de voorbede aan de Heere op te dragen.

'Handreiking +16'

Wij willen uw/jullie aandacht vragen voor de bijbelstudieschetsen voor de jeugdverenigingen van 16 jaar en ouder. Zojuist zijn er drie nieuwe bundels gereed gekomen. Het zijn de nrs. 25 t/m 27 over het leven van Samuël, Lot en Gideon.

De schetsen in deze bundels zijn onderverdeeld in een bijbelstudie, een persoonlijke toespitsing, enkele aanwijzingen voor de inleider en enige gespreksvragen.

Ook de 24 bundels die al eerder in deze serie uitkwamen, zijn vrijwel allemaal nog verkrijgbaar.

Te bestellen bij:

Adm. Handreiking +16, van Asperenstraat 20, 3371 HR Hardinxveld-Giesendam. Tel. 01846-18545.

Boekbesprekingen

Hart en huis, Bijbels dagboek 1994, jaargang 27. De prijs is f 12,30, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden. Medewerkers zijn Ds. G.S.A. de Knecht, Ds. D.J. Budding, Ds. D. Rietdijk (kort geleden overleden) en Ds. A. van Heteren.

Voor uitdeling zijn sterk gereduceerde prijzen vastgesteld die op aanvraag bij de Uitgever beschikbaar zijn. Voor elke dag treffen we een korte meditatie aan, een te lezen Schriftgedeelte en een te zingen Psalmvers. Er is elk jaar grote belangstelling voor, het zal nu ook zijn weg wel weten te vinden.

De Heidelbergse Catechismus, met uitgeschreven Bijbelteksten, uitgave Gereformeerde Bijbelstichting Leerdam, 240 blz., f 9,75.

In deze uitgave staat de catechismustekst telkens op de linkerpagina en de bijbehorende verwijsteksten zijn uitgewerkt op de pagina ernaast. Bovendien zijn de vragen en antwoorden zo ingedeeld dat het leren erdoor vergemakkelijkt wordt. Het boekje is uitgevoerd in een handzaam formaat en zal zeker zijn weg wel weten te vinden wat het onderwijs op de catechisatie en op scholen betreft. Ook in het gezin kan het zijn diensten bewijzen.

Gedachte van dr. H.F. Kohlbrugge over de Heidelbergse Catechismus, 57 korte meditaties, samengesteld door

H. Natzijs, 60 blz., f 6,90, Uitgeverij den Hertog B.V., Houten.

Voorin staat de bekende uitspraak van Kohlbrugge op zijn sterfbed uitgesproken: "De Heidelberger, de eenvoudige Heidelberger, houd daaraan vast, kinderen." De Heidelbergse Catechismus had een bijzondere waarde voor Kohlbrugge. Een bescheiden bloemlezing (die altijd iets subjectiefs heeft) uit de gedachten van Kohlbrugge over de Heidelberger wordt ons hier geboden. Vrije genade wordt benadrukt. De mens wordt zalig zonder dat hij er zelf ook maar iets toe bijdraagt. Niet alleen voor jongeren, maar ook voor ouderen geschikt als eerste kennismaking met de gedachten van Kohlbrugge over de Heidelbergse Catechismus.

Prof. G. Wisse, **De vreugde Uws heils**, praktische verhandeling over Psalm 51:14a, vijfde druk, 47 blz., f 9,90, Uitgeverij den Hertog B.V., Houten.

We vinden in dit geschriftje een uiteenzetting van wat we terugvinden in de Dordtse Leerregels aangaande de volharding der heiligen in hoofdstuk 5. Het gevoel der genade kan Gods kind menigmaal door eigen schuld kwijt zijn, maar de genade zelf nooit. De Heere laat niet varen de werken Zijner handen. De Heere Zelf komt weer terug in het leven der Zijnen nadat zij diep gevallen zijn. De weg waarin dat plaatsvindt, de manier waarop de vreugde des heils weer ondervonden mag worden, wordt duidelijk en praktisch beschreven.

L.M.P. Scholten, **Moeilijke woorden in de Psalmen**, 68 blz., f 4,75, Uitgave Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam.

Bekende Psalmverzen met moeilijke woorden worden vaak gedachteloos gezongen. Men verstaat dan niet wat men zingt of men maakt er in de gedachten heel iets anders van dat de berijming van 1773 heeft bedoeld. Dat is uiteraard geen goede zaak. We dienen te begrijpen wat we zingen. Deze brochure is bedoeld om daar wat aan te doen. Het is immers een geboden zaak te begrijpen wat er gezongen wordt. We willen een voorbeeld geven. Zo zingen wij in Psalm 78:3 "God vordert dat de naneef eeuwenlang van kind tot kind dit onderwijs ontvang'." Maar wat is nu eigenlijk de "naneef" uit dit bekende Psalmvers?

We kunnen dan achterin de brochure Psalm 78:3 opzoeken en vinden daar dan als betekenis vermeld: "nakomeling". Er wordt verwezen naar blz. 11 van de brochure waar de zaak nader uiteen wordt gezet. Daar lezen we dat geen achterneef wordt bedoeld maar nazaat of nakomeling. Nog een voorbeeld. We zingen in Psalm 122:3 "Nooit moet naar rijd of twist verkloeken." In deze regel betekent verkloeken niet "sterker maken", maar het heeft hier de betekenis van "overwinnen". Tenslotte nog een voorbeeld uit Psalm 51:1 waar we zingen "Verschoon mij toch naar uw barmhartigheden." Daar betekent "verschonen": vrijspreken van schuld, rechtvaardig verklaren. Het boekje bevat de artikelen die eerder in Standvastig, het blad van de Gereformeerde Bijbelstichting zijn verschenen. Maar nu zijn die artikelen behoorlijk uitgebreid. Het gebruik van het boekje wordt vergemakkelijkt door de zeer uitvoerige woordenlijst achterin van circa duizend woorden, gerangschikt per Psalmvers. Ter inleiding is beknopt de geschiedenis van de totstandkoming van de berijming van 1773 beschreven. Er wordt veel goeds geboden voor weinig geld. Moge dit boekje ertoe bijdragen dat de berijming van 1773 beter wordt verstaan. Een bruikbaar boekje voor kinderen, ouders en leerkrachten op school.

Joh. de Rijke, **Gerard Wisse**, een profetisch prediker, 316 blz., f 49,95, Uitgave R.D.U. b.v., Boskoop.

De auteur is predikant van de Ned. Herv. Kerk te Vlissingen. In het lijvige boekwerk wordt niet alleen het leven van prof. Wisse beschreven. Vooral aan de werken van prof. Wisse wordt veel aandacht gegeven. Zijn publieke optreden wordt belicht. De betekenis van Wisse als prediker, als verdediger van het christelijk geloof en als kanselredenaar wordt behandeld. Getracht wordt de boodschap van Wisse weer te geven zoals die vernomen kan worden uit zijn tijdredes, artikelen, pastorale geschriften en apologetische werken. Naast de vele werken van Wisse zijn kerkeradsnotulen geraadpleegd en zijn zijn collegedictaten ingezien. De brieven van en aan Wisse zijn buiten beschouwing gelaten. Het eerste deel van het boek is historisch van opzet. De levensloop en levensgang van prof. Wisse wordt getekend. Het tweede deel is thema-

tisch van opzet en tekent Wisse als predikant, daarna als pastor en vervolgens als apologet. Dan volgt een hoofdstuk over de opvattingen van Wisse over de religie, de beleving, de mystiek en de kerk. In het laatste hoofdstuk wordt het karakteristieke van de persoon en het werk van Wisse beschreven. Ook wordt naar voren gebracht wat Wisse ons vandaag nog te zeggen heeft. Achterin vinden wij een lijst van geraadpleegde literatuur met enkele archiefstukken en bijlagen. We mogen wel spreken van een gedegen en waardevol boek dat niet gesloten mag blijven wanneer men zich met de persoon en de betekenis van prof. Wisse wil bezighouden.

Een jaar lezen in Mattheüs, Markus en Lukas, Bijbels dagboek, J.C. Ryle, 365 blz., f 32,50, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden.

Enige tijd geleden verscheen bij dezelfde uitgever een dagboek van de hand van J.C. Ryle over het Johannes Evangelie. Dit dagboek is blijkbaar zo goed ontvangen dat de uitgever nu met een dagboek is gekomen samengesteld uit het werk van Ryle over de bijbelboeken Mattheüs, Markus en Lukas. Het boek verscheen in 1982 in het Engels van de hand van Robert Sheehan. Het is vertaald in het Nederlands door J.W. van der Lee. De liefhebbers van het gedachtegoed van Ryle zullen naast het dagboek samengesteld uit het Evangelie naar de beschrijving van Johannes ook dit dagboek ter hand nemen.

Een eeuw Christelijke-Gereformerd, Aspecten van 100 jaar Christelijke Gereformeerde Kerken, dr. W. van 't Spijker, drs. J.N. Noorlandt, ds. H. van der Schaaf (redactie), 348 blz., f 50,-, Uitgeversmaatschappij Kok, Kampen.

In opdracht van de Generale Synode van 1989 is dit boek verschenen. Het boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt stilgestaan bij het historische moment van het voortbestaan in 1892 en de geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerken na 1892. De geschiedenis zoals die zich na de jaren zestig heeft ontwikkeld wordt buiten beschouwing gelaten vanwege de te geringe afstand met die tijd. Dan is het moeilijk een objectief en zuiver beeld te tekenen. In het tweede deel van het boek worden aspecten van het kerkelijke leven

belicht in bijdragen van verschillende auteurs. Het boek geeft veel informatie over het kerkelijke leven van onze kerken. Op blz. 118 wordt terecht neergeschreven dat het probleem in de samensprekingen tussen de Chr. Geref. Kerken en de Vrijgemaakte Geref. Kerken ligt in de "bevindelijke prediking". Op blz. 129 binden wij een kaartje van Nederland met aange-

Oproep sollicitanten voor de functie van

ZENDINGS-SECRETARIS

In verband met de a.s. emeritering van de huidige secretaris roepen de DEPUTATEN VOOR DE BUITENLANDSE ZENDING sollicitanten op voor de functie van zendingssecretaris.

Kandidaten voor deze functie dienen:

1. Toegelaten te zijn tot de dienst des Woords en der sacramenten in de Chr. Geref. Kerken in Nederland.
2. Zich volledig aan het secretariaat van de zending te kunnen wijden.
3. De Engelse taal in woord en geschrift te beheersen of bereid te zijn zich op korte termijn hierin te bekwamen.
4. In staat te zijn samen te werken in een team.
5. Te beschikken over goede communicatieve vaardigheden, zowel in woord als in geschrift.
6. Bereid te zijn (op verzoek van kerkeraden) voor te gaan in diensten op zgn. zendingszondagen; zendingsavonden te verzorgen, georganiseerd door zendingscommissies in samenwerking met kerkeraden.

Tot de sollicitatieprocedure behoort een psychologisch onderzoek van de sollicitant.

Sollicitaties worden vóór 15 januari 1994 ingewacht op het Zendingshuis, Simon Stevinweg 144, 1222 SV Hilversum, t.a.v. Ds. J.H. Carlier.

Informatie over deze functie kan worden ingewonnen bij: Ds. J.H. Carlier en Ds. W. van Heest. Jegens de sollicitanten wordt de vertrouwelijkheid gewaarborgd.

geven de percentages Chr. Gereformeerden per regio. Interessant om kennis van te nemen. Op blz. 305 wordt aandacht besteedt aan "Bewaar het Pand." Een omschrijving van ds. M. Vlietstra wordt op deze bladzijde weergegeven: "Het meditatieve-stichtelijke-bevindelijke element komt in Bewaar het Pand meer tot uiting dan in De Wekker." Op de pagina's 162-165 geeft dr. W.H. Velema een tussenbalans die met name ingaat op de prediking in onze kerken. Achterin het boek staan verschillende registers. Het verdient aanbeveling dit boek ter hand te nemen wanneer men zich in het wel en wee van de Chr. Geref. Kerken en haar geschiedenis wil verdiepen.

Voor AL uw:
boeken - bijbels - CD's
kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355

*Plaats uw
familieberichten in
Bewaar het Pand*

VOOR BIJBELS
IN STATENVERTALING

**Boeken van
blijvende
waarde**

Het blijvende Woord, deel 1 en 2
Beschrijvingen van leven en werk van 120 bekende en minder bekende oudvaders, met portretten en prachtige kleurenfoto's van kerkgebouwen waarin ze gepreikt hebben. Voornaam uitgevoerd in kloek formaat (22 x 29 cm). Prijs per deel (los verkrijgbaar) f 42,50

Niets kan haar glans verdoven
Geschiedenis van de Statenvertaling, rijk geïllustreerd, kloek formaat (22 x 29 cm), 180 pagina's f 39,50

Het leven van John Knox
De kerkhervormer van Schotland, beschreven door Th. McCrie. Geïllustreerd, gebonden, 275 pagina's f 29,75

Op reis naar de eeuwigheid
Overdenkingen van ds. E. Venema rond Bunyans Christenreis. Geïllustreerd, gebonden, 141 pagina's f 15,00

In de boekhandel verkrijgbaar en in onze bijbeldepots. Een uitgebreide folder wordt u op verzoek toegezonden. Bestellingen zonder postzegel naar:

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
Antwoordnr. 2809, 4140 WB Leerdam, tel. 03451-10155

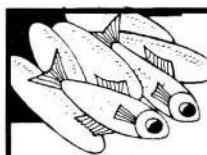
**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg.

Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

**Bemiddeling Kraam-
en Gezinszorg Meijer**

Telefoon 02943 - 1145, mevr. J. Meijer.

*brood
en vis*

UW HULP IS NODIG!

Meer dan 8000 vluchtelingen-patiënten staan ingeschreven in de "Vredeskliniek".

In dit jaar 1993 moet f 150.000.- naar de Vredeskliniek worden gestuurd.

**ONTVANGEN: f 125.000.-
NOG NODIG: f 25.000.-**

Dit werk moet doorgaan!
Wilt u daarvoor alstublieft ook helpen met UW GIFT.

Het werk wordt gezegend.
Gods Woord wordt bekendgemaakt. Het werk groeit. Hulp is dringend nodig. Zij vragen niet aan mensen om hulp. Zij bidden om hulp.

Postgiro 31 55 32
Stichting "Bonisa-Zending"

Secretariaat: Schoolstraat 17, 2161 HB Lisse, of op rek. 33.65.54.613 van Rabobank te Lisse, t.n.v. Stichting BONISA-zending. Gironr. van de Rabobank 163525.

Lezingen en informatie met of zonder dia's voor verenigingen en scholen kunt u aanvragen bij dhr. T. Schultink, tel. 05270-15063, Donaustraat 5, 8303 WL Emmeloord.

Nu een prachtig cadeau voor het hele gezin...

als u zich opgeeft als
abonnee van het
Reformatorisch Dagblad.

De nieuwe regionale aanpak van het Reformatorisch Dagblad geeft u nu meer nieuws uit uw regio. Ook uw plaatselijke omgeving is daarbij.

Dus mist u niets, u heeft wel veel extra!

Deze **nieuwe opzet** van het Reformatorisch Dagblad willen wij dit jaar **feestelijk** met u gedenken door u te laten **profiteren** van een **prachtige cadeau-aanbieding**. Als u nu jaarabonnee wordt (ten minste tot en met 31 december 1994) en u tevens de rebusprijsvraag oplost en invult, **ontvangt u van ons deze mooie Tefal-friteuse (gratis thuis)**.

Wilt u het Reformatorisch Dagblad eerst 14 dagen **gratis op proef**, kruist u dat dan aan op de bon. U krijgt van ons aan het eind van die 14 dagen een invulformulier voor de regio-rebusprijsvraag toegestuurd, dat u kunt gebruiken als u besluit om een abonnement te nemen.

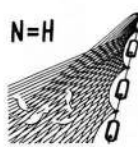
(Dit aanbod is geldig als u de laatste zes maanden geen abonnement heeft gehad.)

Bon in open enveloppe zonder postzegel zenden aan:

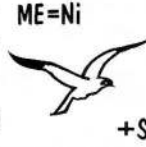
 Reformatorisch Dagblad afd. abonneeservice,
 Antwoordnummer 92 7300 VB Apeldoorn

Rebus

-V

N=H

EN=iO

ME=Ni

+S

-R

Ja, stuurt u mij het RD (aankruisen hetgeen van toepassing is)

☐ Ik wil de krant 14 dagen gratis ontvangen

☐ Ik neem een abonnement (ten minste tot en met 31 december 1993) en doe mee met de rebus (De prijs van een jaarabonnement voor 1993 is f 327,35 met 2 weken gratis).

Naam: dhr./mevr.:

Adres: nr.:

Postcode:

Plaats:

Tel.: Handtekening:

Mijn oplossing is:

BON!

